

PÄÄKIRJOITUS

Tutkittua tietoa tarvitaan lääkeasioiden uudistuksen valmistelun ja päätöksenteon tueksi

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa korostetaan tutkimuksen ja tiedon merkitystä muun muassa seuraavasti: ”Laadukas lainvalmistelu on keskeistä politiikan uskottavuuden ja legitimitetin näkökulmasta. Sitoudumme tietopohjaisen politiikan tekoon sekä systemaattiseen vaikutusarviointiin kaikessa lainvalmistelussa. Syvennämme yhteistyötä tiedeyhteisön kanssa.” (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019).

Tutkimusta ja tutkittua tietoa tarvitaan muun muassa tällä hallituskaudella käynnistyneessä lääkeasioiden uudistuksessa. Hallitusohjelman mukaisesti uudistustyötä tehdään pitkäjänteisesti yli hallituskauden ja rationaalisen lääkehoidon edistämistä jatketaan. Tavoitteena on lääkkeiden jakelujärjestelmän rakenteellinen uudistus, lääkehoidon ohjauksen vahvistaminen, lääkehoitoon liittyvän tietopohjan parantaminen ja tiedon käytön tehostaminen. Paremmalla ohjauksella ja tietopohjalla voidaan varmistaa uusien lääkkei-

den hallittu käyttöönotto ja edistää lääkkeiden järkevää käyttöä. Lääkeasioiden uudistuksen toimeenpano on jaettu kolmeen kehittämissuunnitelmaan: 1) lääkehoidon ohjauksen ja rahoituksen kehittäminen, 2) tiedonhallinnan ja digitaalisten työvälineiden kehittäminen ja 3) apteekkiläisyyden ja lääkkeiden jakelun kehittäminen.

Uudistustyön alkuvaiheessa tunnistettiin erilaisia tietotarpeita, minkä johdosta esimerkiksi käynnistettiin vuonna 2020 kaksi tutkimushanketta valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) kautta. Maaliskuussa 2021 valmistuneessa selvityshankkeessa Aalto-yliopisto, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus arvioivat avohoidon reseptilääkemarkkinoiden toimintaa ja sääntelyä sekä tarkastelivat apteekkien tehtäviä ja toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollossa (Kinnunen ym. 2021). Toukokuun alussa 2021 valmistuneessa selvityksessä Kela, Fimea, Helsingin yliopisto ja THL selvittivät

Hautala A: Tutkittua tietoa tarvitaan lääkeasioiden uudistuksen valmistelun ja päätöksenteon tueksi. Dosis 37: 173–175, 2021

lääkevalmisteiden hintakilpailun aktivointia ja väestön odotuksia apteekkipalveluille (Saastamoinen ym. 2021)

Apteekitalouden ja lääkkeiden jakelun kehittämiseen tunnistettuja tietotarpeita

Lääkeasioiden uudistus on iso kokonaisuus, jossa tarvitaan paljon ajantasaista tutkimustietoa kehittämisehdotuksien tueksi. Apteekitalouden ja lääkkeiden jakelun kehittämistyö aloitettiin apteekkiijaostossa helmikuussa 2021. Jaoksen tavoitteena on pienentää apteekkijärjestelmän osuutta lääkehoidon kustannuksista vaarantamatta lääkkeiden saatavuutta, palveluiden saavutettavuutta tai rationaalisen lääkehoidon toteutumista. Uudistuksessa on tunnistettu, että apteekitalouden uudistaminen edellyttää apteekkijärjestelmän tarkastelua kokonaisuutena. Lisäksi jaoksen tehtävänä on määrittää lääkkeiden vähittäisjakelun tavoitteet ja tehtävät sekä haarukoida kehittämistarpeet ja keinot, joilla tavoitteisiin päästään. Tavoitteena on myös laatia kehittämisehdotuksia apteekkijärjestelmän ja vähittäisjakelun uudistamisen jatkovalmistelua ja päätöksentekoa varten. Kehittämisehdotuksissa ja nykytilan arvioinnissa tullaan hyödyntämään jo olemassa olevia selvityksiä ja raportteja sekä tulevaa tutkimustietoa.

Apteekkijärjestelmän uudistamisen tueksi tarvitaan ajankohtaista tutkittua tietoa muun muassa seuraavista aiheista:

- lääkkeiden vähittäisjakelun toimintatavat ja laatu
- apteekitalouden kehitysmahdollisuudet
- verkkoapteekkitoiminnan nykytila ja kehitysmahdollisuudet
- apteekkien sekä muun sosiaali- ja terveydenhuollon väliset yhteistyömahdollisuudet ja yhteistyön esteet tällä hetkellä
- potilaan rationaalista lääkehoitoa tukevat farmaseuttiset palvelut
- lääkeneuvonnan vaikutukset hoidon vaikuttavuuteen ja lääkeneuvonnan kustannusvaikuttavuus
- tulevaisuuden avohuollossa käytettävät lääkevalmisteet ja niiden asettamat vaatimukset rationaalisen lääkehoidon turvaamiseksi.

Keskusteluissa on noussut esiin kysymyksiä, jotka vaativat laajempaa pohdintaa: Millainen on tulevaisuuden apteekki? Mitkä ovat tulevaisuuden aptekin tehtävät? Millainen apteekkijärjestelmä ja sen tarjoamat palvelut tukevat parhaiten tulevaa sosiaali- ja terveydenhuoltoamme sekä potilaan rationaalisen lääkehoidon toteutumista? Miten varmistamme asiakkaille yhdenvertaisen saavutettavuuden apteekkipalveluihin? Miten ja missä kaikessa pystymme luotettavasti hyödyntämään digitalisaation tuomia mahdollisuuksia?

Tiedon tuottajien ja tiedon käyttäjien välinen vuorovaikutus korostuu

Tutkimustiedon hyödyntäminen sekä valmistelytyössä että lainsäädäntötyössä vaatii tiivistä vuorovaikutusta tiedon tuottajien ja tiedon käyttäjien välillä. Hyvä esimerkki lääkeasioita tutkivien tutkijoiden ja lääkeasioiden parissa työskentelevien virkamiesten välisen vuoropuhelun edistäjänä on Fimean koordinoima Rationaalisen lääkehoidon tutkimusverkosto (Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea 2021). Ratti-tutkimusverkoston tavoitteena on tiedon välittäminen ja monitieteisen yhteistyön lisääminen rationaalisen lääkehoidon tutkimushankkeissa, tutkimuksen ja kehittämisen nivominen sotealueiden toiminnaksi, uusien tietovarantojen ja olemassa olevien aineistojen tehokkaampi hyödyntäminen sekä tutkimusrahoituksen ja tutkimusmenetelmäosaamisen edistäminen.

Tutkimustiedon tarve ei pääty uudistusten ja kehityshankkeiden valmistumiseen. Ajantasaista tietoa tarvitaan uudistuksen toteutuksen seurantaan sekä asetettujen tavoitteiden täyttymisen arviointiin. Kuten edellä on esitetty, apteekkiasioiden uudistus osana lääkeasioiden uudistusta tarvitsee laaja-alaisesti erilaista tutkittua tietoa. Kannustankin tutkijoita tuotamaan tutkittua tietoa niin apteekkiuudistuksen kuin koko lääkeasioiden uudistuksen valmistelun ja päätöksenteon tueksi. Virkamiesten ja tutkijoiden tulee olla tiiviissä vuorovaikutuksessa, jotta tutkimustarpeet ja tutkimustiedon käyttö löytävät parhaat synergiaedut.

Anne Hautala

erityisasiantuntija, Sosiaali- ja terveysministeriö
anne.hautala@stm.fi

Kirjallisuus

Kinnunen M, Laukkonen M-L, Linnosmaa I ym.: Mikä lääkkeissä maksaa? Selvitys lääkkeiden hintaan vaikuttamisesta ja ohjaamisesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:9. (viitattu 10.5.2021).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-194-0>

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea: Rationaalisen lääkehoidon tutkimusverkosto (RATTI). (viitattu 22.4.2021).
<https://www.fimea.fi/kehittaminen/tutkimus/rationaalisen-laakehoidon-tutkimusverkosto>

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta (viitattu 11.5.2021).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Saastamoinen L, Airaksinen M, Dimitrow M, Heino P, Hämeen-Anttila K, Jauhonen H-M, Jormanainen V, Koskinen H, Reinikainen L, Soppi A: Lääkevalmisteiden hintakilpailun aktivointi ja väestön odotukset apteekkitoiminnalle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:32. (viitattu 10.5.2021).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-409-5>

Sosiaali- ja terveysministeriö: Näkökulmia lääkehoitoon ja lääkkeiden jakeluun liittyvistä muutostarpeista: Virkamiesmuistio. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:5 (viitattu 10.5.2021).
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4027-7>

Hautala A: Tutkittua tietoa tarvitaan lääkeasioiden uudistuksen valmistelun ja päätöksenteon tueksi. Dosis 37:173–175, 2021